

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n ja hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 5 ja 25 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Digi- ja väestötietovirastosta annettua lakia sekä hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annettua lakia. Esitettävillä muutoksilla on tarkoitus osaltaan mahdollistaa Digi- ja väestötietoviraston sekä eräiden sen julkisen hallinnon asiakasorganisaatioiden säästötavoitteiden toteuttamista.

Esityksen mukaan Digi- ja väestötietoviraston tehtäviin kuuluva yleinen neuvontapalvelu (Kansalaisneuvonta) lakkautettaisiin sen nykyisessä merkityksessä. Digi- ja väestötietovirastosta annetussa laissa säädettäisiin jatkossa yleisemmin viraston digitaalisten palvelujen käytön tukeen liittyvistä tehtävistä. Yleisneuvonnan päättyessä osa säästyvistä resursseista voitaisiin ohjata viraston omien sähköisen asioinnin palvelujen käyttäjätukeen. Muissa julkisen hallinnon palveluihin liittyvissä asioissa kansalaiset saisivat jatkossakin neuvontaa kultakin viranomaiselta suoraan viranomaisia koskevan yleisen neuvontavelvollisuuden perusteella.

Esityksen mukaan hallinnon yhteisiin sähköisen asioinnin tukipalveluihin lukeutuvan kansallisen palveluväylän käyttövelvollisuus poistettaisiin niiltä viranomaisilta, joita käyttövelvollisuus voimassa olevan lain mukaan koskee. Viranomaisilla olisi jatkossakin oikeus palveluväylän käyttöön.

Tukipalvelujen kustannuksia ja niistä perittäviä maksuja koskevaa sääntelyä muutettaisiin siten, että Digi- ja väestötietovirasto voisi jättää maksun perimättä eräiltä viranomaisilta, valtioelimiltä ja julkista hallintotehtävää hoitavilta luonnollisen henkilön tunnistuspalvelun ja asiointivaltuuspalvelun käytöstä. Tarkoitus on alkaa periä maksuja mainituista palveluista muilta käyttäjäorganisaatioilta.

Esitetyt muutokset kytkeytyvät pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kohtaan, jonka mukaan hallitus toteuttaa valtionhallinnon tuottavuusohjelman, jolla tuetaan hallituksen julkisen talouden kestävyystavoitetta.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	3
2.1 Kansalaisneuvonta	3
2.2 Palveluväylän käyttövelvollisuus.....	6
2.3 Eräiden tukipalvelujen maksullisuus.....	8
3 Tavoitteet	9
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	10
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	10
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	11
4.2.1 Vaikutukset kotitalouksien asemaan	11
4.2.2 Vaikutukset yrityksiin ja välilliseen julkishallintoon.....	12
4.2.3 Vaikutukset julkiseen talouteen	13
4.2.4 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset.....	16
4.2.5 Vaikutukset viranomaisten toimintaan ja palvelujen tuottamiseen	16
5 Lausuntopalaute	16
6 Säännöskohtaiset perustelut.....	17
6.1 Laki Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	17
6.2 Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 5 ja 25 §:n muuttamisesta.....	17
7 Lakia alemman asteinen sääntely	18
8 Voimaantulo	18
9 Toimeenpano ja seuranta	18
10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	19
LAKIEHDOTUKSET	20
Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	20
hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 5 ja 25 §:n muuttamisesta.....	21
LIITE	23
RINNAKKAISTEKSTIT	23
Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	23
hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 5 ja 25 §:n muuttamisesta.....	24

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan hallitus toteuttaa valtionhallinnon tuottavuusohjelman, jolla tuetaan hallituksen julkisen talouden kestävyystavoitetta. Kehyspäättökseen 16.4.2024 mukaan hallitus toimeenpanee valtion virastojen ja laitosten tehtävien ja velvoitteiden keventämisen sekä jatkaa aiemmin päätetyn valtionhallinnon tuottavuusohjelman toimeenpanoa. Valtiovarainministeriön hallinnonalan tuottavuussäästöt (toimintameno- ja säästöt) ja valtionhallinnon tehtävien ja velvoitteiden vähentäminen (lisätoimet) ovat vuosina 2025–2027 yhteensä 77 milj. euroa (vuonna 2025), 70 milj. euroa (vuonna 2026) ja 93 milj. euroa (vuonna 2027).

Digi- ja väestötietovirasto valmistautuu toimintameno- ja henkilömääränsä merkittävään vähentymiseen tulevina vuosina. Viraston kehys laskee vuonna 2025 noin 7 milj. euroa, vuonna 2026 noin 5 milj. euroa ja vuonna 2027 noin 2 milj. euroa. Virasto on esitellyt valtiovarainministeriölle alustavat toimintojen supistamista tai lopettamista sekä lisätulojen hankkimista koskevat suunnitelmansa. Tähän hallituksen esitykseen sisältyvät sellaiset priorisoidut valtiovarainministeriön toimialan lainsäädännön muutokset, jotka ovat edellytyksenä Digi- ja väestötietoviraston suunnittelemissa toimenpiteillä.

1.2 Valmistelu

Valtiovarainministeriö asetti 18.9.2024 valtiovarainministeriön ja Digi- ja väestötietoviraston edustajista koostuneen lainsäädäntötyöryhmän valmistelemaan nopealla aikataululla sellaiset priorisoidut valtiovarainministeriön toimialan lainsäädännön muutokset, jotka ovat tarpeen Digi- ja väestötietoviraston toimintamenoihin kohdistuvien säästötavoitteiden toteuttamiseksi tai tukemiseksi vuosina 2025 ja 2026. Työryhmän työn tavoitteena oli tarvittavien lainsäädäntömuutosten voimaantulo siten, että ne mahdollistaisivat Digi- ja väestötietovirastossa kustannussäästöjen toteutumisen vuoden 2025 alusta tai mahdollisimman pian sen aikana. Työryhmän toimikausi oli 18.9.-2024 – 1.3.2025.

Työryhmän työn lopputuloksena oli käsillä olevan hallituksen esitys, joka oli lausuntokierroksella [...]. [Täydennetään lausuntokierroksen jälkeen.]

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://vm.fi/hanke?tunnus=VM167:00/2024>.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Kansalaisneuvonta

Kansalaisneuvonta on julkisten palvelujen käyttäjille suunnattu yleinen neuvontapalvelu, joka tukee muiden viranomaisten omia neuvontapalveluja. Palvelun avulla on haluttu lisätä tietoisuutta julkisen hallinnon palveluista sekä helpottaa niissä asiointia. Kansalaisneuvonnan perustamisen taustalla vaikutti yleisesti julkisten palvelujen sähköistyminen, jolloin myös kansalaisten sähköinen asiointi ja tähän liittyvän tuen tarve lisääntyi. Kansalaisneuvonnan tarjoaminen aloitettiin vuonna 2013 ja silloin palvelun tarjoamisesta vastasi Valtiokonttori. Tehtävä siirrettiin Väestörekisterikeskukselle vuonna 2017 ja vuonna 2020

Väestörekisterikeskuksen ja maistraattien yhdistyessä palvelu tuli Digi- ja väestötietoviraston hoidettavaksi.

Digi- ja väestötietoviraston tehtävästä tarjota kansalaisneuvontaa säädetään laissa Digi- ja väestötietovirastosta (304/2019). Lain 3 §:n 2 momentin mukaan Digi- ja väestötietovirasto hoitaa kansalaisneuvontaa, digitaalisten palveluiden käyttäjätukea sekä julkisen hallinnon tiedonhallinnan asiantuntijatehtäviä ja palveluita. Näitä tehtäviä on tarkennettu valtioneuvoston asetuksessa Digi- ja väestötietovirastosta (53/2020). Asetuksen 2 §:ssä säädetään, että Digi- ja väestötietovirasto tuottaa ja kehittää kansalaisneuvontapalvelua. Pykälän mukaan kansalaisneuvonta on julkisten palvelujen käyttäjille tarkoitettu yleisneuvontapalvelu, joka tukee viranomaisten neuvontaa. Kansalaisneuvonnasta säädettiin ensimmäisen kerran lain tasolla, kun laki Digi- ja väestötietovirastosta vahvistettiin. Aiemmin tehtävän tarjoamisesta on säädetty ainoastaan valtioneuvoston asetuksella.

Yleisen kansalaisneuvonnan tavoitteena on ollut helpottaa kansalaisten asiointia julkisen hallinnon palveluissa. Käytännössä kansalaisneuvonnassa esimerkiksi etsitään kansalaiselle oikea viranomainen, joka voi käsitellä kansalaisen asian, sekä voidaan antaa vastauksia asian hoitamiseen liittyviin yksittäisiin kysymyksiin, jos niihin on löydettävissä selkeästi vastaus asiaa hoitavan viranomaisen palveluista.

Kansalaisneuvonnan yhteydessä annetaan myös digitaalisten palvelujen käyttäjätukea, johon kuuluu sähköisen asioinnin eli suomi.fi-palvelujen ja varmennepalvelujen tuki ja digitukeen liittyviä tehtäviä. Näissä annetaan neuvontaa mm. Suomi.fi-tunnistuksen ja -viestien käyttöön, Digi- ja väestötietoviraston tarjoamien varmenteiden käyttöönottoon sekä yleisesti sähköiseen asiointiin ja vahvaan sähköiseen tunnistamiseen. Sähköisten palvelujen lisääntymisen myötä kansalaisneuvontaan tulevat kysymykset koskevat pääosin digitaalisten palvelujen käyttöä, samalla kun muita hallinnonaloja koskevat yksittäiset kysymykset ovat vähentyneet.

Digitaalisten palvelujen käytön tuen tehtävät ovat Digi- ja väestötietovirastossa sisältäneet myös digitaalisten palveluiden kansallisia koordinointi- ja kehittämistehtäviä, joita ovat muun muassa viranomaisten ja kolmannen sektorin digitaalisten palvelujen käyttäjätuen antajille suunnatut infotilaisuudet, tapahtumat, oppi- ja tukimateriaalit sekä tiivis yhteistyö keskeisten toimijoiden kanssa. Digi- ja väestötietovirasto on myös huolehtinut digituen eettisestä ohjeistuksesta, joka varmistaa, että digitukea tarjotaan vastuullisesti ja yhtenäisesti. Digi- ja väestötietoviraston ohjeistuksessa annetaan digituen antajille selkeät periaatteet ja toimintatavat, jotka edistävät yhdenvertaisuutta, luottamusta ja tietoturvaa digituen tarjoamisessa.

Kansalaisneuvonnan yhtenä tavoitteena on ollut vähentää hätäkeskuksiin tulevien kiireettömien puhelujen määrää. Tämä tavoite ei ole kuitenkaan toteutunut. Kansalaisneuvonnan neuvontapalvelut eivät ole juuri lainkaan vähentäneet hätäkeskuksiin kuulumattomia soittoja. Kyseiset puhelut ovat vähentyneet viimeisen vuosikymmenen aikana lähinnä Hätäkeskuslaitoksen omin toimin.

Kansalaisneuvonnan perustamisen yhteydessä ennakoitiin, että yhteydenottoja palveluun tulisi vuosittain yli 300 000 kappaletta. Kansalaisneuvonnan yhteydenotot ovat kuitenkin viime vuosina olleet laskussa COVID-19 -pandemian aikaisten huippuvuosien jälkeen. Vuonna 2018 kansalaisneuvontaan ja sen yhteydessä annettavaan digitaalisten palvelujen käyttäjätukeen tuli 105 000 yhteydenottoa ja pandemia-aikana määrä nousi vuonna 2021 yli 110 000 yhteydenottoon. Viime vuosien aikana yhteydenottoja on ollut vuosittain hieman yli 60 000 kappaletta. Vuoden 2024 ennakkotietojen mukaan yhteydenotot ovat edelleen laskussa ja määrään odotetaan jatkossakin vähenevän. Yhteydenottojen määrän yleisen vähenemisen lisäksi kansalaisten yhteydenotot kohdistuvat selkeästi enemmän digitaalisten palvelujen

käyttäjätukeen kuin yleiseen julkisessa hallinnossa asioimiseen liittyvään neuvontaan. Digi- ja väestötietoviraston tekemän arvion mukaan kansalaisten yhteydenotoista noin 60 % koskee digitaalisten palvelujen käyttäjätukeen liittyviä asioita ja 40 % koskee viranomaisessa asioimiseen liittyvää yleisneuvontaa. Kaikista yhteydenotoista noin 50 % koskee Digi- ja väestötietoviraston omia palveluja. Näin arvioituna muita kuin Digi- ja väestötietoviraston omia palveluja koskevia yleisneuvonnan yhteydenottoja on vuosittain arviolta 12 000 kappaletta.

Yleisen kansalaisneuvonnan lisäksi kansalaiset saavat neuvontaa kultakin viranomaiselta hallintolain (434/2003) 8 §:ssä säädetyn viranomaisen neuvonta- ja opastamisvelvollisuuden perusteella. Pykälän 1 momentin mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Hallintolain esitöissä todetaan, että 1 momentin säännös edellyttää, että viranomaisen antaa asiakkailleen neuvoja esimerkiksi siitä, miten asia pannaan vireille ja mitä asiakirjoja tulee esittää asian vireille panemiseksi (HE 72/2022 vp, s. 62). Lisäksi todetaan, että neuvontavelvollisuus koskee ainoastaan viranomaisen toimivaltaan kuuluvia asioita, sillä viranomaisella on luonnollisesti paras asiantuntemus omaan tehtäväpiiriinsä kuuluvista asioista (HE 72/2022 vp, s. 63). Pykälän 2 momentissa puolestaan säädetään viranomaisen opastamisvelvollisuudesta. Sen mukaan viranomaisen tulee pyrkiä opastamaan asiakas asiassa toimivaltaiseen viranomaiseen, jos esitetty kysymys tai tiedustelu koskee viranomaisen toimivaltaan kuulumatonta asiaa. Lain esitöissä todetaan, että opastamisvelvollisuus pitäisi sisällään asiakkaan ohjaamisen toimivaltaiseen viranomaiseen myös toiselle hallinnonalalle tai kokonaan hallinnon ulkopuolellekin (HE 72/2022 vp, s. 64).

Tällä perusteella viranomaisissa annetaan jo nykyisin neuvontaa laajasti erilaisilla tavoilla, kuten internet-sivuilla, chat-palveluilla sekä puhelinneuvonnalla. Hallintolain sääntely edellyttää kultakin viranomaiselta samankaltaista neuvontaa, kuin mitä Digi- ja väestötietovirasto nykyisin antaa yleisessä kansalaisneuvonnassa kaikkien viranomaisten osalta. Tämä lakisääteinen neuvonta ja opastus viranomaisissa on luonteeltaan ensisijaista. Kansalaisneuvontaa voidaan pitää näitä täydentävänä palveluna.

Digi- ja väestötietovirasto myös ylläpitää yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa verkkopalvelu suomi.fi:ssä tietoa ja palveluja eri tilanteisiin kansalaisille, yrityksille ja yrityksen perustamista harkitseville. Kansalaisen tietopalvelua <https://www.suomi.fi/kansalaiselle> ylläpidetään hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain (571/2016, jatkossa *tukipalvelulaki*) nojalla lain 3 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisena palvelunäkymänä, jossa mainitun säännöksen mukaan käyttäjä voi tarkastella palvelutietovarannon tietoja sekä tietoja, jotka hänestä taikka hänen edustamastaan luonnollisesta henkilöstä tai organisaatiosta on merkitty käyttäjäorganisaatioiden rekistereihin Suomi.fi-verkkopalvelu kerää noin miljoona käyntiä kuukaudessa. Kansalaisille suunnattua käsikirjaa on tehty jo vuodesta 1992 alkaen. Suomi.fi-verkkotoimitus rakentaa opassisällöt nykyään yhteistyössä julkisten, yksityisten ja kolmannen sektorin kanssa. Ideana on tarjota käyttäjille juurin heidän elämäntilanteeseensa liittyvää sisältöä ja palveluja. Palvelussa on henkilöasiakkaille tällä hetkellä 39 aihekokonaisuutta.

Nykytilan arviointi

Yleiseen kansalaisneuvontaan kohdistuvat yhteydenotot ovat olleet edellä kuvatulla tavalla laskussa viime vuosina ja niiden arvioidaan laskevan edelleen tulevina vuosina. Yhteydenotot kohdistuvat nykyisin pääasiassa digitaalisten palvelujen käyttäjätukeen. Tätä kehitystä osaltaan todennäköisesti vahvistaa myös pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman toteuttaminen. Hallitusohjelman mukaan Suomi siirtyy asteittain digitaalisten palveluiden ensisijaisuuteen viranomaisasiointikanavana ja valtiovarainministeriössä valmistellaan parhaillaan

lainsäädäntömuutoksia, joiden tarkoituksena on tehdä sähköisestä tiedoksiannosta ensisijainen tiedoksiannon tapa heille, joille se on mahdollista (<https://vm.fi/hanke?tunnus=VM085:00/2024>). Tuottavuusohjelmasta aiheutuvista syistä Digi- ja väestötietovirastossa varaudutaan toimintamäärärahojen vähentymiseen. Näistä syistä olisi perusteltua, että määrärahojen vähentyessä Digi- ja väestötietovirasto voisi keskittyä neuvontapalveluissaan erityisesti digitaalisten palvelujen käytön tukeen liittyviin tehtäviin. Kansalaisten tarpeiden muuttuessa on muutettava neuvonnan ja toiminnan painopistettä.

Kansalaisneuvonnassa ei ole toimivaltaa eikä yksityiskohtaista osaamista eri viranomaisten toimivaltaan kuuluvista asioista - ja annettu tuki jää hyvin yleiselle tasolle. On todennäköistä, että kansalaiset saavat nopeammin yksityiskohtaisempaa neuvontaa asiansa hoitamisessa, kun he ovat yleisen kansalaisneuvonnan sijaan suoraan yhteydessä toimivaltaiseen viranomaiseen. Jos kansalaisen oletama toimivaltaisesta viranomaisesta olisikin osin tai kokonaan virheellinen, jokaisella viranomaisella, myös Digi- ja väestötietovirastolla on hallintolain 8 §:n nojalla velvollisuus pyrkiä opastamaan hallinnon asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen. Hallinnon asiakkaan tilanne voi olla myös sellainen, jossa useampi viranomainen on toimivaltainen osaltaan. Erityisesti tämän kaltaisissa tilanteissa on tarkoituksenmukaisinta, että hallinnon asiakas on suoraan yhteydessä siihen viranomaiseen, jolle epäilee asiansa käsittelyn kuuluvan. Viranomaisella, jonka toimivalta jollain tavalla liittyy asiaan, on parhaat edellytykset asiakkaan neuvontaan asian vireille saattamisessa tai muussa asioinnissa sekä toimivallan jakautumiseen liittyvissä kysymyksissä.

Näistä syistä arvioidaan, että Digi- ja väestötietoviraston kansalaisille tarjoaman tuen painopisteen tulisi siirtyä digitaalisten palvelujen käytön tuen tehtäviin, ja viraston tarjoama yleinen kansalaisneuvonta tulisi lakkauttaa. Tämä mahdollistaisi osaltaan sekä Digi- ja väestötietovirastoon kohdistettavien säästötarpeiden toteutumisen että Digi- ja väestötietoviraston omien palvelujen käytön tukeen ja digitaalisten palvelujen käytön tukeen liittyvien koordinoivien tehtävien turvaamisen riittävällä tavalla. Tähän saakka yleisen kansalaisneuvonnan yhteydessä annettu digitaalisten palvelujen käyttäjätuki jatkuisi siis lähinnä tukena Digi- ja väestötietoviraston omia palveluja koskien. Käyttäjätuki sisältää muun muassa suomi.fi-palveluiden käyttäjätuen, varmenneneuvonnan sekä tunnistusvälineiden käyttöön liittyvää tukea. Näiden tehtävien kysyntä oletettavasti kasvaa tulevaisuudessa. Digitaalisten palvelujen käytön tuen koordinoivien tehtävien voidaan arvioida muun muassa koulutusten sekä oppi- ja tukimateriaalien kautta vähentävän suoran käyttäjätuen tarvetta viranomaisten digitaalisissa palveluissa.

Kansalaisten oikeus saada yleistä ja yksityiskohtaisempaa neuvontaa julkisessa hallinnossa asioimiseen olisi jatkossakin turvattu hallintolain mukaisen neuvontavelvollisuuden perusteella. Myös Digi- ja väestötietoviraston verkkosivuillaan ylläpitämän kansalaisen tietopalvelun tarjoaminen jatkuisi. Suomi.fi-oppaat ovat olleet suosittuja tiedon lähteitä. Oppailla oli vuonna 2024 n. 3,5 miljoonaa sivulatausta, mm. uudella Läheisen kuolema-oppaalla oli lähes 700 000 sivulatausta.

2.2 Palveluväylän käyttövelvollisuus

Hallinnon yhteisten sähköisen asiointin tukipalvelujen (jatkossa *tukipalvelut*) käyttövelvollisuudesta säädetään tukipalvelulain 5 §:n 1 momentissa, jonka mukaan 1) valtion hallintoviranomaiset, virastot, laitokset ja liikelaitokset; 2) hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän viranomaiset; 3) kunnalliset viranomaiset niiden hoitaessa laissa niille säädettyjä tehtäviä; sekä 4) tuomioistuimet ja muut lainkäyttöelimet ovat velvollisia käyttämään eräitä lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tukipalveluja, kun tukipalvelu on käytettävissä ja kyseistä tukipalvelua vastaavan itsenäisesti hankitun palvelun palvelusopimus on päättynyt,

jollei viranomaisen ole teknisistä tai toiminnallisista tai kustannustehokkuuteen taikka tietoturvallisuuteen liittyvistä syistä välttämätöntä käyttää toiminnassaan tai sen osassa muuta palvelua. Käyttövelvollisuus koskee palveluväylää, palvelutietovarantoa, palvelunäkymää, luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua, viestinvälityspalvelua, verkkomaksamisen kokoamis- ja hallinnointipalvelua sekä asiointivaltuuspalvelusta saatavaa tietoa henkilön toimivallasta laillisena edustajana.

Tukipalvelulain 7 §:n mukaan tukipalvelun käyttöön velvoitetun on käyttövelvollisuudesta poiketakseen haettava velvollisuudesta poikkeamista kyseistä tukipalvelua tuottavalta palvelutuottajalta. Palveluväylän palvelutuottaja on Digi- ja väestötietovirasto, joka siis lähtökohtaisesti tekee päätöksen, kun käyttäjäorganisaatio hakee poikkeamista palveluväylän käyttövelvollisuudesta. Palvelutuottajan on ennen kielteisen päätöksen antamista annettava hakijalle mahdollisuus saattaa asia valtiovarainministeriön ratkaistavaksi. Valtiovarainministeriö voi myös omasta aloitteestaan tai palvelutuottajan pyynnöstä ottaa asian ratkaistavakseen, jos kyse on tukipalvelulaissa tarkoitetun yleisen ohjauksen tai julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksen kannalta merkittävästä asiasta.

Palveluväylän käyttöön velvoitettujen lisäksi sekä julkista hallintotehtävää hoitavilla (tukipalvelulain 5 §:n 2 ja 3 momentti) että yksityisillä yhteisöillä, säätiöillä ja elinkeinonharjoittajilla (tukipalvelulain 8 §) on oikeus käyttää palveluväylää tietojen siirtoon.

Palveluväylä on tukipalvelulain 3 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan tiedonvälityskanava, jonka avulla käyttäjäorganisaatiot voivat siirtää ja luovuttaa tietovarantoihinsa sisältyviä tietoja ja tarjota asiointipalveluja. Palveluväylä on jo pitkään toiminut eri organisaatioille väylänä hyödyntää toisten organisaatioiden tarjoamia palveluja ja tietovarantoja sekä tarjota omia palvelujaan muiden käyttöön. Palveluväylän avulla muut viranomaiset pystyvät hyödyntämään esimerkiksi väestötietojärjestelmään rekisteröityjä ajantasaisia henkilötietoja.

Nykytilan arviointi

Palveluväylän välityksellä tehdyt integraatiot ovat toimineet asianmukaisesti, ja tietojen siirtoa on voitu toteuttaa yhdenmukaisella ja tietoturvalisella tavalla. Yksittäisissä tapauksissa on kuitenkin ilmennyt merkittäviä tekniikkaan, toiminnallisuuteen, kustannustehokkuuteen tai tietoturvaan liittyviä syitä, joiden vuoksi järjestelmien välisen integraation toteuttaminen palveluväylän avulla ei ole ollut tarkoituksenmukaista. Digi- ja väestötietovirasto on tällaisessa tapauksessa voinut tukipalvelulain 7 §:n nojalla myöntää poikkeuslupan palveluväylän käyttövelvoitteesta. Digi- ja väestötietoviraston toiminnan aikana, eli 1.1.2020 lähtien, tällaisia poikkeuslupia on myönnetty kymmenen kappaletta. Digi- ja väestötietovirasto on käytännössä hyväksynyt kaikki sille esitetyt poikkeuslupahakemukset. Käytännössä palveluväylä ei ole ollut kaikissa tapauksissa optimaalinen ratkaisu järjestelmien välisen integraation toteuttamiseen. Tällöin tiedonsiirtovaihtoehtojen rajoittamisen vain palveluväylän tarjoamiin teknisiin ratkaisuihin on havaittu rajoittavan organisaatioiden mahdollisuuksia hyödyntää muita tekniikoita ja rajapintaratkaisuja.

Palveluväylä tarjoaa organisaatioille vakioidun tavan siirtää tietoja tietojärjestelmien välillä. Pohjimmiltaan kyseessä on tekninen tiedonsiirtoratkaisu, josta saadaan hyötyä vasta sitten, kun riittävän monet toimijat välittävät toisilleen tietoa palveluväylän kautta. Valtiontalouden tarkastusvirasto arvioi Suomi.fi-palvelujen tilannetta ja kehitystä tarkastuskertomuksessaan vuonna 2022 ([Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 10/2022](#)). Kertomuksessa (s. 16) todettiin Palveluväylästä seuraavasti: *"Suomessa palveluväylään liittyneiden organisaatioiden määrä on tasaisesti kasvanut ja on tällä hetkellä hieman yli 200. Kokonaisuutena palveluväylän merkitys on kuitenkin jäänyt varsin vähäiseksi, mihin*

tarkastuksen yhteydessä esitettiin useita eri syitä. Väylää kohtaan saattoi alun perin olla ylisuuria odotuksia. Tarkastuksen yhteydessä tuotiin esiin näkemyksiä, että palveluväylä ei pysty poistamaan yhteentoimivuuden ja tiedon hyödyntämisen ongelmia, sillä ne eivät ole Suomessa johtuneet tiedonsiirron teknologiasta vaan pikemminkin tietosisällöistä ja lainsäädännöstä. Lisäksi esitettiin epäilyjä, oliko alun perinkään järkevää määritellä lain tasolla, että organisaatioiden välisessä tiedonvälityksessä tulee käyttää johonkin tiettyyn teknologiaan perustuvaa ratkaisua." Palveluväylään liittyneiden organisaatioiden lukumäärä on vuonna 2024 jo yli 400. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksessa mainitut näkemykset ovat kuitenkin edelleen ajankohtaisia.

Näistä syistä arvioidaan, että palveluväylän tulisi jatkossa olla vapaaehtoinen tukipalvelu myös sellaisille viranomaisille, joilla tällä hetkellä on velvollisuus käyttää sitä.

2.3 Eräiden tukipalvelujen maksullisuus

Tukipalvelulain 25 §:n 1 momentin mukaan tukipalvelujen tuottamisesta aiheutuvat kustannukset katetaan valtion varoista ja tukipalvelun käyttö on käyttäjäorganisaatiolle maksutonta pois lukien tunnistuspalvelut (tukipalvelulain 3 §:n 1 momentin 4 ja 5 kohdassa tarkoitetut palvelut), asiointivaltuuspalvelu (lain 3 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettu palvelu) sekä verkkomaksamisen kokoamis- ja hallinnointipalvelu (lain 3 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitettu palvelu), joiden käytöstä palvelutuottaja voi periä käyttäjäorganisaatiolta maksun. Lisäksi säännöksessä viitataan valtion maksuperustelakiin (150/1992, *maksuperustelaki*), joka muilta osin soveltuu tukipalveluista perittäviin maksuihin. Käyttäjäorganisaatiot vastaavat itse niille tukipalvelujen käyttöön liittymisestä aiheutuvista kustannuksista.

Tukipalvelulain voimaan tullessa 15.7.2016 tavoite oli, että tukipalvelujen kustannukset katetaan keskitetysti valtion varoista ja tukipalvelujen käyttö on käyttäjäorganisaatioille maksutonta. Tarkoitus oli muun muassa edistää digitalisaatiota alentamalla kynnystä käyttää yhteisiä sähköisen asiointin tukipalveluja sekä välttää maksujen perimisestä koituvaa hallinnollista taakkaa. Siirtymäkauden aikana lakkautettiin muun muassa luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua edeltänyt verkkotunnistamisen ja maksamisen palvelu (Vetuma), joka oli sitä käyttäneille organisaatioille maksullinen.

Vuoden 2020 alusta voimaan tulleella tukipalvelulain muutoksella (1314/2019) Digi- ja väestötietovirastolle säädettiin mahdollisuus periä maksu sen tuottamista tunnistuspalveluista ja asiointivaltuuspalvelusta. Digi- ja väestötietovirasto periikin tällä hetkellä maksuja ulkomaan kansalaisen tunnistuspalvelusta eli tukipalvelulain 3 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetusta palvelusta. Myös Valtiokonttorille mahdollistettiin maksujen periminen sen tarjoamasta tukipalvelulain 3 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitetusta verkkomaksamisen kokoamis- ja hallinnointipalvelusta. Valtiokonttori on vuoden 2020 alusta perinyt maksun tämän palvelun käytöstä. Ulkomaan kansalaisen tunnistuspalvelun ja verkkomaksamisen kokoamis- ja hallinnointipalvelun maksuja koskevaa sääntelyä ei ole tarpeen muuttaa. Maksuja näistä palveluista on tarkoitus periä jatkossakin.

Luonnollisen henkilön tunnistuspalvelusta säädetään tukipalvelulain 3 §:n 1 momentin 4 kohdassa. Palvelu tunnistaa julkisen hallinnon sähköisiä palveluja käyttävän luonnollisen henkilön vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetussa laissa (533/2016) tarkoitetun tunnistuspalvelun tarjoajan palvelua käyttäen, hallinnoi tunnistustapahtumaa sekä luovuttaa väestötietojärjestelmästä henkilön yksilöintiä koskevat tiedot käyttäjäorganisaatiolle. Palvelua saavat käyttää lain 5 §:ssä tarkoitetut viranomaiset ja

muut julkista hallintotehtävää hoitavat. Eräillä lain 5 §:n 1 momentissa mainituilla viranomaisilla on käyttövelvollisuus tunnistuspalveluun.

Asiointivaltuuspalvelu on tukipalvelulain 3 §:n 1 momentin 6 kohdassa määritelty palveluksi, joka tarjoaa käyttäjäorganisaatiolle henkilön toimintakelpoisuutta ja toimivaltaa tai muuta tahdonilmaisua koskevan tiedon. Asiointivaltuuspalvelua saavat tukipalvelulain 5 ja 8 §:n nojalla käyttää sekä viranomaiset, muut julkista hallintotehtävää hoitavat että yksityiset yhteisöt, säätiöt ja elinkeinonharjoittajat. Eräillä viranomaisilla on lain 5 §:n 1 momentin nojalla käyttövelvollisuus asiointivaltuuspalvelun siihen osaan, josta saa tiedon henkilön toimivallasta laillisena edustajana.

Luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua käyttää noin 600 organisaatiota. Tunnistustapahtumia on palvelussa vuonna 2024 arviolta 230 miljoonaa. Vuoden 2025 talousarvioesityksessä sähköisen tunnistuksen välityspalvelun kustannuksiin on osoitettu arviomäärärahaa 7 milj. euroa. Lisäksi tunnistuspalvelun tuottamiseen muutoin arvioidaan tarvittavan noin 2,9 milj. euroa Digi- ja väestötietoviraston toimintamenoista. Käyttäjäorganisaatioilta ei nykytilassa peritä maksuja palvelun käytöstä.

Asiointivaltuuspalvelua käyttäviä asiointipalveluja on noin 270. Yhdellä käyttäjäorganisaatiolla voi olla useampia asiointipalveluja, joista puolesta-asiointia koskevia tarkastuskyselyjä tehdään. Asiointivaltuuspalvelua käyttäviä organisaatioita on siis vähemmän kuin 270. Asiointipalveluista tehdään vuosittain palveluun noin 60 miljoonaa puolesta-asiointioikeuden tarkistuskyselyä. Asiointivaltuuspalvelun tuottamisen kokonaiskustannusten Digi- ja väestötietovirastolle vuonna 2025 osalta on arvioitu olevan 3,7 milj. euroa. Käyttäjäorganisaatioilta ei nykytilassa peritä maksuja palvelun käytöstä.

Nykytilan arviointi

Toistaiseksi maksuttomina palveluina tarjottujen luonnollisen henkilön tunnistuspalvelun ja asiointivaltuuspalvelun osalta on ilmennyt tarve sellaiselle maksujen kohdentamiselle, jota maksuperustelaissa ei tällä hetkellä selkeästi mahdollisteta. Tarve perustuu yhtäältä siihen, että kyseisiä palveluja tuottavan Digi- ja väestötietoviraston toimintamenojärärahöja leikataan tulevina vuosina ja viraston edellytykset tarjota ja kehittää palveluja nykyisessä muodossa ja laajuudessa voivat heikentyä. Toisaalta maksujen kohdentamisen tarve perustuu siihen, että valtion varoista ei ole mahdollista osoittaa palveluja käyttäville organisaatioille lisämäärärahaa tukipalvelujen maksujen maksamiseen. Eräiltä viranomaisilta myös siirrettiin tunnistuspalveluihin tarkoitettuja määrärahoja Digi- ja väestötietovirastolle silloin kun tukipalveluista ja niiden maksuttomuudesta alun perin säädettiin (HE 59/2016, s. 20). Palvelujen käyttömäärät ja kustannukset myös kasvavat digitalisaation lisääntyessä.

Luonnollisen henkilön tunnistuspalvelun ja asiointivaltuuspalvelun käyttäjäorganisaatioina on (viranomaisten lisäksi) myös sellaisia julkista hallintotehtävää hoitavia yksityisiä ja julkisoikeudellisia yhteisöjä, joiden toimintaa ei merkittävässä määrin rahoiteta valtion varoista. Digi- ja väestötietoviraston tarjoamaa asiointivaltuuspalvelua käyttävät myös täysin yksityiset organisaatiot elinkeinotoiminnassaan. On arvioitu, että Digi- ja väestötietoviraston on tässä taloudellisessa tilanteessa perusteltua periä maksuja näiltä toimijoilta sekä luonnollisen henkilön tunnistuspalvelun että asiointivaltuuspalvelun käytöstä.

3 Tavoitteet

Hallituksen esityksen tavoitteena on mahdollistaa osaltaan Digi- ja väestötietoviraston säästötavoitteiden toteutumista sellaisilla toimenpiteillä, jotka kuuluvat valtiovarainministeriön

toimialaan. Osin tavoitteena on myös mahdollistaa viraston viranomaisasiakkaiden kustannussäästöjä.

Sähköisen asioinnin lisääntyessä tavoitteena on mahdollistaa resurssien suuntaaminen Digi- ja väestötietoviraston omien digitaalisten palvelujen käyttäjätukeen ja siten vastata kasvavaan tukitarpeeseen viranomaisten sähköisen viestinnän osa-alueella. Lisäksi säästämällä yleisneuvontapalvelusta, jonka kysyntä on laskevaa, pyritään turvaamaan Digi- ja väestötietoviraston yleisemmin hoitamiin digitaalisten palvelujen käytön tukeen liittyvien tehtävien nykyinen resursointi. Näihin tehtäviin kuuluvat muun muassa digituen kansallinen koordinointi ja kehittäminen, oppi- ja tukimateriaalin valmistaminen, koulutustilaisuuksien järjestäminen sekä erilaiset koordinointi- ja kehittämistehtävät. Digitaalisten palvelujen käytön tuella tavoitellaan yleistä digikyvykkyyttä.

Kansalaisten yhteydenotot kohdistuvat nykyisin pääasiassa digitaalisten palvelujen käyttöön ja sähköiseen asiointiin liittyviin kysymyksiin ja tällaisen tiedon tarpeen arvioidaan tulevaisuudessa entisestään kasvavan muun muassa sähköisen viranomaisasioinnin ensisijaisuutta edistettäessä. Näistä syistä, ja koska muiden viranomaisten hoitamiin tehtäviin liittyvät kysymykset ovat kansalaisneuvonnassa selkeästi vähentyneet, esitetään viraston kansalaisille tarjoaman tuen painopisteen siirtämistä digitaalisten palvelujen käytön tuen tehtäviin ja yleisen kansalaisneuvonnan lakkauttamista. Muissa julkisen hallinnon palveluihin liittyvissä asioissa kansalaiset saivat jatkossakin neuvontaa kultakin viranomaiselta suoraan viranomaisia koskevan yleisen neuvontavelvollisuuden perusteella. Tavoitteena on näin lisätä julkisen hallinnon neuvonnan tehokkuutta, kun kansalaiset ovat suoraan yhteydessä siihen viranomaiseen, jonka toimivaltaan kansalaisen asian hoitaminen kansalaisen mielestä oletettavasti kuuluu. Laadukkaat digitaaliset palvelut ja niiden käyttöön opastava käyttäjätuki myös tehostavat julkisen hallinnon toimintaa.

Palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamisella Digi- ja väestötietoviraston on mahdollista saada kustannussäästöjä. Säästöjen tavoittelemisen tekee mahdolliseksi se, että osasta Digi- ja väestötietoviraston itse käyttämistä palveluväyläliittymistä voitaisiin luopua, sekä se, että käyttövelvollisuuden poistuessa Digi- ja väestötietoviraston palveluväylän käyttöönotolle tarjoaman tuen tarve oletettavasti vähenee.

Palveluväylän käyttövelvollisuuden poistaminen antaisi niille viranomaisille, joilla tällä hetkellä on velvollisuus käyttää palveluväylää, mahdollisuuden halutessaan valita palveluväylän sijaan muu tekninen ratkaisu tietojensa siirtämiseen. Valinnanvapautta edistävän vaikutuksen lisäksi tällä on mahdollista saavuttaa myös kustannussäästöjä, kun organisaatio pystyy harkintansa mukaan valitsemaan myös kustannustehokkaamman integraatitavan ilman Digi- ja väestötietoviraston päätöstä oikeudesta poiketa käyttövelvollisuudesta.

Eräiden tukipalvelujen maksullisuutta koskevan sääntelyn muuttamisen tavoite on, että Digi- ja väestötietovirasto saisi tuottamistaan tukipalveluista maksuperustelain mukaisen maksun sellaisilta muilta kuin viranomaiskäyttäjörganisaatioilta, joita ei merkittävässä määrin rahoiteta valtion varoista. Tällä edesautettaisiin Digi- ja väestötietoviraston mahdollisuutta selvittää toimintamäärärahasa ja henkilömääränsä merkittävästä vähentymisestä tulevina vuosina.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että Digi- ja väestötietoviraston kansalaisille tarjoaman tuen painopiste siirtyisi digitaalisten palvelujen käytön tuen tehtäviin ja digitaalisten palvelujen käyttäjätuen

resursointia vahvistettaisiin. Digi- ja väestötietovirasto antaisi jatkossa tukea lähinnä omien digitaalisten palvelujensa käytössä. Näiden palvelujen resursointia vahvistettaisiin lakkauttamalla Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämä yleinen kansalaisneuvonta. Osa kansalaisneuvonnan lakkauttamisesta saatavista säästöistä kohdistettaisiin Digi- ja väestötietovirastolle asetetun säästötavoitteen kattamiseen.

Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain (304/2019) 3 §:n 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin maininta kansalaisneuvonnasta. Lainkohdan digitaalisten palveluiden käyttäjätuen antaminen muutettaisiin ja laajennettaisiin merkitykseltään digitaalisten palvelujen käytön tukeen liittyvien tehtävien hoitamiseksi. Julkisen hallinnon asiantuntijatehtävien ja palvelujen hoitaminen jätettäisiin sanamuodoltaan ennalleen. Ehdotetun lainmuutoksen johdosta kumoutuu Digi- ja väestötietovirastosta annetun valtioneuvoston asetuksen (53/2020) kansalaisneuvonnan antamista koskeva 2 §. Lisäksi asetuksen 3 §:ää on muutettava.

Lisäksi ehdotetaan, että Digi- ja väestötietoviraston tuottaman tukipalvelulain mukaisen tukipalvelun, palveluväylän käyttövelvollisuus poistetaan. Palveluväylää ei poisteta käytöstä, vaan sen tuotantoa jatketaan tukipalvelulain mukaisena palveluna. Näin ollen ne toimijat, jotka käyttävät palvelua, voivat edelleen sitä käyttää. Niillä viranomaisilla, joiden käyttövelvollisuus päättyisi, olisi jatkossakin tukipalvelulain 5 §:n 2 momentin nojalla oikeus käyttää palveluväylää.

Tukipalvelulakia muutettaisiin myös niin, että Digi- ja väestötietovirasto voisi jättää maksun perimättä luonnollisen henkilön tunnistuspalvelusta ja asiointivaltuuspalvelusta eräiltä käyttäjäorganisaatioilta. Näistä palveluista ei ole toistaiseksi peritty maksuja. Jatkossa maksuja on tarkoitus alkaa periä, mutta maksuvelvollisuudesta vapautettaisiin valtaosa viranomaisista, valtioelimet (kuten eduskunta ja tasavallan presidentti ja sen tasavallan presidentin kanslia) sekä julkista hallintotehtävää hoitavia, joiden toiminta merkittävässä määrin rahoitetaan valtion varoista. Maksuttomuuden piiriin kuuluvat käyttäjäorganisaatiot määriteltäisiin tarkemmin valtiovarainministeriön asetuksella. Maksuja näistä palveluista maksaisi siis ainakin osa välillisen julkishallinnon toimijoista. Asiointivaltuuspalvelusta maksuja maksaisivat myös yksityiset käyttäjäorganisaatiot, jotka hyödyntävät palvelua elinkeinotoiminnassaan, jossa ei ole kysymys julkisen hallintotehtävän hoitamisesta.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Vaikutukset kotitalouksien asemaan

Digi- ja väestötietoviraston digitaalisten palvelujen käytön tukeen liittyvien koordinoititehtävien resursointi on tarkoitus säilyttää ennallaan. Näiden tehtävien tarkoituksena on edistää digitaalisten palvelujen käyttäjystävällisyyttä. Lisäksi Digi- ja väestötietoviraston omien palvelujen käyttäjätukea vahvistettaisiin. Näiden toimenpiteiden johdosta kotitalouksien edellytykset käyttää digitaalisia palveluja todennäköisesti jossain määrin paranevat.

Yleisen kansalaisneuvonnan lakkauttamisella ei arvioida olevan merkittävää vaikutusta kotitalouksien asemaan. Yhteydenotot kansalaisneuvontaan ovat jääneet alkuperäisiä arvioita vähäisemmäksi ja yhteydenottojen määrä on viime vuosina laskenut. Digi- ja väestötietovirasto antaisi jatkossakin omien palvelujensa digitaaliseen asiointiin käyttäjätukea, jota myös vahvistettaisiin aiemmasta. Kukin viranomainen antaisi toimivaltaansa kuuluvissa asioissa neuvontaa hallintolain perusteella. Todennäköisesti kansalainen saa jopa nykyistä nopeammin neuvontaa, kun hän on suoraan yhteydessä oletettavasti toimivaltaiseen viranomaiseen yleisen

kansalaisneuvonnan sijaan. Tilanteessa, jossa asia ei kuulu viranomaisen toimivaltaan, jokaisella viranomaisella, myös Digi- ja väestötietovirastolla, on velvollisuus pyrkiä opastamaan asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen.

Palveluväylä on kansalaisille näkymätön tekninen tiedonsiirtoratkaisu. Siksi palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamisella ei nähdä olevan vaikutuksia kotitalouksien asemaan.

Eräiden tukipalvelujen maksullisuuteen liittyvillä muutoksilla ei ole välitöntä vaikutusta kotitalouksien asemaan. Osa tukipalvelujen käyttäjäorganisaatioista voi siirtyä käyttämään muuta kuin Digi- ja väestötietoviraston luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua, mutta sähköisestä asiointista organisaatiot tuskin luopuvat tunnistuspalvelun maksullisuuden vuoksi.

Vaikutuksia kotitalouksiin voi syntyä siitä, että asiointivaltuuspalvelun maksullisuuden myötä osa maksuvelvollisuuden piiriin kuuluvista organisaatioista saattaa luopua tarjoamasta palveluissaan mahdollisuutta sähköiseen puolesta-asiointiin. Vaihtoehtona asiointivaltuuspalvelulle on ainakin paperivaltakirjan esittäminen palvelupisteessä ja tämän valtuutuksen hyödyntäminen sen jälkeen myös sähköisessä asiointissa. Asiointivaltuuspalvelun käytöstä luopumista ei kuitenkaan pidetä kovin todennäköisenä, koska sähköinen asiointi on myös organisaatioille kustannustehokkaampi tapa hoitaa asiakaspalvelua.

Eräiden tukipalvelujen maksullisuus vaikuttaa kotitalouksiin myös, mikäli maksullisia tukipalveluja käyttävien organisaatioiden asiakas-, jäsen- tai palvelumaksut hieman nousevat kohonneiden sähköisen asiointin palvelujen tuotantokustannusten vuoksi.

4.2.2 Vaikutukset yrityksiin ja välilliseen julkishallintoon

Yritysten neuvontapalveluihin ei esitetä muutosta ja yleisen kansalaisneuvonnan lakkauttamisella ei katsota olevan vaikutuksia yritysten asemaan. Välillisen julkishallinnon osalta yleisen kansalaisneuvonnan lakkauttamisen seurauksena kysyntä neuvonnalle saattaa hieman lisääntyä, mutta todennäköisesti organisaatioille tulisi vain yksittäisiä neuvontatilanteita lisää kuukausitasolla.

Palveluväylän käyttövelvoitteen poistaminen voi vähentää vähitellen palveluväylän tuottamiseen osallistuvien yritysten palveluväylään liittyvää liiketoimintaa, mikäli käyttöönotot ja käyttäjäorganisaatioiden määrä muutoksen seurauksena laskevat. Kun palveluväylä jää kuitenkin laajasti käyttöön ja uusiakin palveluväylän käyttöönottoprojekteja on edelleen mahdollisuus käynnistää, voidaan vaikutusta pitää vähäisenä ainakin lähivuosina. Toisaalta käyttövelvoitteesta luopuminen avaa mahdollisuuksia hyödyntää uusia ICT-ratkaisuja, mikä voi mahdollistaa uutta liiketoimintaa.

Viranomaisilla, välillisellä julkishallinnolla ja yksityisillä on oikeus hyödyntää palveluväylää tietojen siirtoon. Ehdotetun lakimuutoksen sallima mahdollisuus eräille viranomaisille joustavammin hyödyntää muitakin liityntäratkaisuja (esim. viranomaisen tietovarantoon) tarjoaa myös yrityksille ja välilliselle julkishallinnolle joustavamman mahdollisuuden hyödyntää näiden viranomaisten tietovarantoja ja palveluja. Samalla se voi joissain tapauksissa alentaa integraation toteuttamisen tai ylläpitämisen kustannuksia ja tuoda myös tätä kautta kustannussäästöjä yrityksille ja välilliselle julkishallinnolle.

Viranomaisten lisäksi myös välillisen julkishallinnon organisaatiot saavat käyttää luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua. Käyttö on sallittua vain julkisen hallintotehtävän hoitamiseksi. Tunnistuspalvelua käyttäviä välillisen julkishallinnon organisaatioita, joilta perittäisiin jatkossa maksu, voisivat olla muun muassa työttömyyskassat, eläkekassat, sairauskassat ja lakisääteisiä

vakuutuksia tarjoavat vakuutusyhtiöt sekä Työllisyysrahasto, Eläketurvakeskus, Maatalousyrittäjien eläkelaitos ja Potilasvakuutuskeskus Näiden välillisen julkishallinnon käyttäjäorganisaatioiden asiointipalveluihin kohdistuvat tapahtumat muodostavat tällä hetkellä noin 6 % kaikista tunnistustapahtumista. Tapahtumamääriltään suurimpien käyttäjäorganisaatioiden luonnollisen henkilön tunnistuspalvelusta maksamat maksut sijoittuisivat arviolta 60 000 ja 260 000 euron välille vuodessa.

Viranomaisten ja muiden julkista hallintotehtävää hoitavien lisäksi asiointivaltuuspalvelua voivat käyttää myös yksityiset yhteisöt, säätiöt ja elinkeinonharjoittajat elinkeinotoiminnassaan. Palvelua käyttävien yksityisten sekä maksullisuuden piiriin tulevan välillisen julkishallinnon asiointipalveluja on noin 40 kappaletta ja niiden tekemien puolesta-asiointia koskevien kyselyjen määrä on noin 6 % kaikista asiointivaltuuspalveluun tulevista kyselyistä. Suurimpia yrityskäyttäjää ovat muun muassa terveydenhuoltopalveluja sekä perintätoimintaa harjoittavat yritykset. Maksuja maksavat välillisen julkishallinnon käyttäjäorganisaatiot olisivat vastaavia kuin edellä on todettu tunnistuspalvelun osalta. Tosin kaikki tunnistuspalvelun käyttäjäorganisaatiot eivät ainakaan vastaavassa määrin hyödynnä asiointivaltuuspalvelua. Suurimpien maksullisuuden piiriin tulevien käyttäjäorganisaatioiden asiointivaltuuspalvelusta maksamat maksut sijoittuisivat arviolta 25 000 ja 300 000 euron välille vuodessa.

Päätöksiä palvelujen hinnoittelua koskevista malleista ei ole vielä tehty – eikä maksuttomuuden piiriin tulevia käyttäjäorganisaatioita tarkalleen määritetty. Siksi edellä esitetyt maksuja koskevat arviot ovat alustavia. Hinnoittelumalli pyritään muodostamaan sellaiseksi, että se olisi mahdollisimman oikeudenmukainen sekä käyttömäärältään pienemmille että suuremmille käyttäjäorganisaatioille. Maksun suuruuteen per käyttäjäorganisaatio vaikuttaa myös tukipalvelun käytön määrä eli tunnistustapahtumien tai puolesta-asiointioikeuden tarkistusten määrä.

On mahdollista, että maksullisuuden myötä osa maksullisuuden piiriin tulevasta välillisestä julkishallinnosta siirtyy hyödyntämään vaihtoehtoisia tunnistuspalveluja. Osa yrityksistä ja välillisen julkishallinnon toimijoista saattaa myös luopua tarjoamasta puolesta-asiointiin liittyviä sähköisiä palveluja tai ne voivat kehittää jonkin oman rajatun sähköisen valtuuttamisen ratkaisun.

Tukipalvelujen maksullisuus kohdistuisi samalla tavalla kaikkeen taloudelliseen toimintaan, koska maksuton käyttö olisi mahdollista vain viranomaisille, valtioelimille ja julkisen hallintotehtävän hoitamisessa, sikäli kun toimintaa merkittävässä määrin rahoitetaan valtion varoista. Näin ollen maksuttomuutta ei voida pitää kiellettyinä valtiontukena. Valtiovarainministeriön asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset niistä, joille palvelun käyttö on maksutonta.

4.2.3 Vaikutukset julkiseen talouteen

Yleisen kansalaisneuvonnan lakkauttamisesta arvioidaan saatavan Digi- ja väestötietovirastolle noin 230 000 euron tehostamispotentiaali vuosittain. Tästä 1 htv:a vastaava määrä voitaisiin ohjata viraston omien digitaalisten palvelujen käyttäjätukeen sekä digitaalisten palvelujen käytön tukeen liittyviin tehtäviin. Jäljelle jäävä osuus (noin 166 000 euroa) muodostuisi virastolle säästökseksi. Säästö koostuu pääosin palkkakustannuksista.

Palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamisella Digi- ja väestötietoviraston olisi mahdollista saada kustannussäästöjä. Säästöjen tavoittelemisen tekee mahdolliseksi ensinnäkin se, että Digi- ja väestötietoviraston omien palvelujen välisessä tiedonsiirrossa voidaan purkaa palveluväylän kautta tapahtuva reititys. Tämän ansiosta Digi- ja väestötietoviraston olisi mahdollista luopua

osasta käyttämistään palveluväyläliittymistä. Liittymistä luopumisen myötä jäisivät pois liityntäpalvelimien ylläpitämiseen ja päivittämiseen liittyvät kustannukset sekä teknisen ympäristön tuotantokustannukset. Valtiovarainministeriöllä on käynnissä kaksi hanketta, joissa viranomaisten tietovarantojen hyödyntäminen on suuressa roolissa. Ensisijaisesti digitaalisen viranomaisviestinnän edistämisohjelman ([VM006:00/2024](#)) ja edesmenneen omaisen asioiden vaivattoman hoidon edistämiseksi asetetun ohjelman ([VM013:00/2024](#)) toteutuessa Digi- ja väestötietovirasto pystyisi alusta asti tarjoamaan käyttäjäorganisaatioille palveluväylän vaihtoehtona arkkitehtuuriltaan kevyemmän, modernimman sekä nopeammin toteutettavan tavan hyödyntää Digi- ja väestötietoviraston palvelujen rajapintoja. Säästöihin antaa mahdollisuuden myös se, että palveluväylän käyttövelvollisuuden poistuessa Digi- ja väestötietoviraston palveluväylän käyttöönotolle tarjoaman tuen tarve tulee oletettavasti vähentymään. Digi- ja väestötietoviraston ei myöskään tarvitsisi enää käsitellä palveluväylän käyttövelvollisuudesta poikkeamista koskevia poikkeuslupahakemuksia. Digi- ja väestötietovirasto arvioi, että palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamisella voidaan sen toiminnassa saavuttaa vuosittain noin 150 000 euron säästöt. Käyttövelvollisuuden poistamisesta huolimatta palveluväylää tarjottaisiin edelleen tukipalveluna ja Digi- ja väestötietovirasto kehittäisi palvelua käytössään olevien resurssien puitteissa. Digi- ja väestötietovirastolla on jo nyt kyvykyys joidenkin vaihtoehtoisten liityntätapojen tarjoamiseen. Näistä ei siten aiheudu juurikaan lisäkustannuksia.

Palveluväylän käyttövelvollisuuden poistaminen antaa myös muille julkisen hallinnon viranomaisille mahdollisuuden kustannusten vähentämiseen. Tällä hetkellä palveluväylän käyttämiseen velvoitetut viranomaiset pystyisivät jatkossa ilman Digi- ja väestötietoviraston myöntämää poikkeuslupaa valitsemaan palveluväylän sijaan yksittäistapauksessa käyttökelpoisemmän, kustannustehokkaamman tai muuten tarkoituksenmukaisemman integraatiotavan. Esimerkiksi Ensisijaisesti digitaalisen viranomaisviestinnän edistämisohjelman ja edesmenneen omaisen asioiden vaivattoman hoidon edistämiseksi asetetun ohjelman toimeenpanon yhteydessä palvelujen hyödyntäjät voisivat käyttää uusia rajapintoja ilman palveluväylää. Osa nykyisistä palveluväylää hyödyntävistä organisaatioista pystyisi Digi- ja väestötietoviraston tavoin alentamaan kustannuksiaan myös purkamalla olemassa olevia palveluväyläliittymistöjään. Digi- ja väestötietoviraston arvion mukaan julkisen hallinnon säästöpotentiaali kokonaisuudessaan on noin kaksi miljoonaa euroa vuodessa. Lukuun eivät sisälly edellä mainitut, Digi- ja väestötietoviraston omassa toiminnassa saavutettavissa olevat säästöt.

Luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua käyttää noin 600 organisaatiota, joilta maksuja perittäisiin esitetyn tukipalvelulain 25 §:n muutoksen reunaehdoilla noin 87 organisaatiolta (noin 15 % organisaatioista). Tunnistustapahtumia on palvelussa vuonna 2024 arviolta 230 miljoonaa. Näistä tapahtumista muiden kuin viranomaisten, valtioelinten ja merkittävästi valtion varoista rahoitettujen julkista hallintotehtävää hoitavien tunnistustapahtumat muodostavat noin 6 %. Vuoden 2025 talousarvioesityksessä sähköisen tunnistuksen välityspalvelun kustannuksiin on osoitettu arviomäärärahaa 7 milj. euroa. Lisäksi tunnistuspalvelun tuottamiseen muutoin arvioidaan tarvittavan noin 2,9 milj. euroa Digi- ja väestötietoviraston toimintamenoista.

Asiointivaltuuspalvelua käyttäviä asiointipalveluja on noin 270. Näistä maksuja voitaisiin esityksessä kuvatuilla reunaehdoilla periä 40:ltä, eli noin 15 prosentilta kaikista palvelua käyttävistä asiointipalveluista. Yhdellä käyttäjäorganisaatiolla voi olla useampia asiointipalveluja, joista puolesta-asiointia koskevia tarkastuskyselyjä tehdään. Asiointivaltuuspalvelua käyttäviä organisaatioita on siis vähemmän kuin 270 ja myös esitetyt maksuja maksavien käyttäjäorganisaatioiden määrä olisi tämän hetken käyttäjätalosten perusteella alle 40. Asiointipalveluista tehdään vuosittain palveluun noin 60 miljoonaa

tarkastuskyselyä. Näistä muiden kuin viranomaisten, valtioelinten ja merkittävästi valtion varoista rahoitettujen julkista hallintotehtävää hoitavien käyttäjäorganisaatioiden kyselyt ovat noin 6 %. Maksuja ei siis kohdistuisi arviolta 85 prosentille kaikista asiointipalveluista ja 94 prosenttia tarkastuskyselyistä olisi edelleen maksuttomia. Asiointivaltuuspalvelun tuottamisen kokonaiskustannusten Digi- ja väestötietovirastolle vuonna 2025 osalta on arvioitu olevan 3,7 milj. euroa.

Tukipalvelujen maksullisuuden arvioidaan tuottavan Digi- ja väestötietovirastolle yhteensä noin 810 000–1 450 000 euroa, josta asiointivaltuuspalvelun maksutulojen osuus on noin 220 000–550 000 euroa ja tunnistuspalvelun osuus noin 590 000–900 000 euroa. Digi- ja väestötietoviraston maksutuloilla on vaikutusta julkiseen talouteen sitä kautta, että Digi- ja väestötietoviraston määrärahararve maksullisten tukipalvelujen kustannusten kattamiseen pienenee eli maksuilla pyritään kattamaan osa tukipalvelujen tuotantokustannuksista.

Tulokertymään liittyy jonkin verran epävarmuuksia. Pääosalla maksujen piiriin tulevista ei ole käyttövelvollisuutta tukipalveluihin – eli ne voivat vapaasti valita, käyttävätkö Digi- ja väestötietoviraston tukipalveluja. Digi- ja väestötietoviraston arvion mukaan maksuttomuus on ollut erityisesti asiointivaltuuspalvelun käyttöönoton edistämiseksi olennainen tekijä viime vuosina. On mahdollista, että maksullisuuden myötä osa maksullisuuden piiriin tulevista käyttäjäorganisaatioista harkitsee vaihtoehtoisten palvelujen hyödyntämistä. Markkinoilla ei tosin tällä hetkellä ole tarjolla asiointivaltuuspalvelun kaltaista yksinkertaista ja yhtä luotettavaa sähköistä puolesta-asiointioikeuden tarkastusta tarjoavaa palvelua. Osa organisaatioista saattaa myös luopua tarjoamasta palveluissaan mahdollisuutta sähköiseen puolesta-asiointiin. Vaihtoehtona asiointivaltuuspalvelulle on ainakin paperivaltakirjan esittäminen palvelupisteessä. Myöskään täysin samanlaista palvelua kuin luonnollisen henkilön tunnistuspalvelu ei markkinoilla ole tarjolla. Rajatumman määrän tunnistustapoja tarjoavia palveluja markkinoilta kuitenkin löytyy. Luonnollisen henkilön tunnistuspalvelun erityisominaisuus on myös tunnistustapahtuman yhteydessä asiointipalvelulle väestötietojärjestelmästä välitettävät tunnistautunutta henkilöä koskevat tiedot, joita voivat (asiointipalvelulle myönnetystä tietoluvasta riippuen) olla esimerkiksi vakituinen osoite ja asuinkunta.

Maksujen vaikutus muuhun julkiseen talouteen on vähäinen. Julkiseen talouteen voi olla vähäisiä välillisiä vaikutuksia sillä, että kuntien ja muiden julkisyhteisöjen liikelaitoksilta sekä niiden omistamilta alettaisiin todennäköisesti periä maksuja. Digi- ja väestötietoviraston arvion mukaan taloudelliset vaikutukset eivät liikelaitosten taikka julkisomisteisten osakeyhtiöiden kohdalla ole suuria.

Edellä jaksossa 4.2.2 kuvattuja välilliseen julkishallintoon kuuluvia organisaatioita tulisi todennäköisesti maksullisuuden piiriin. Näiden toimijoiden rahoitus on järjestetty pääosin muilla tavoin kuin suoraan valtion varoista, vaikkakin toimijoiden taloudella on kytkös julkiseen talouteen. Maksujen ei kuitenkaan arvioida muodostavan merkittävää kustannuslisää näille toimijoille.

Suomen evankelis-luterilaiselle kirkolle ja ortodoksiselle kirkolle sekä niiden seurakunnille aiheutuu palvelujen maksullisuudesta jonkin verran taloudellisia vaikutuksia. Seurakunnat ja kirkko hyödyntävät jonkin verran lähinnä luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua (noin 140 000 tunnistustapahtumaa vuodessa).

4.2.4 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.5 Vaikutukset viranomaisten toimintaan ja palvelujen tuottamiseen

Yleisen kansalaisneuvonnan lakkauttamisella arvioidaan olevan jonkin verran vaikutuksia muiden viranomaisten antaman neuvonnan määrään. On mahdollista, että neuvontamäärät kasvavat jonkin verran, sillä kansalaisneuvonnasta nykyisin noin 50 % on kohdistunut muiden viranomaisten tarjoamiin palveluihin. Vaikutukset yksittäiseen viranomaiseen arvioidaan kuitenkin olevan vähäisiä, sillä neuvontamäärät jakautuvat julkisen hallinnon eri viranomaisille. Esityksen valmistelussa on arvioitu, että esimerkiksi suurille viranomaisille, kuten Kansaneläkelaitokselle ja Verohallinnolle, tulisi noin 5–10 kpl neuvontatilanteita lisää viikkotasolla ja pienemmille virastoille tulisi vain yksittäisiä neuvontatilanteita lisää kuukausitasolla. Kansalaisneuvonnasta ei kuitenkaan ole annettu kuin yleistä neuvontaa – eli varsinainen kunkin viranomaisen toimialan asioihin liittyvä erityinen neuvonta ei lisääntyisi viranomaisissa.

Palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamisella ei ole välitöntä vaikutusta viranomaisten toimintaan tai palvelujen tuottamiseen, koska palveluväylän tuottamista jatketaan. Digi- ja väestötietovirasto kehittää palveluväylää edelleen käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Digi- ja väestötietovirasto myös jatkaa yhteistyötä palveluväylän taustalla olevaa X-Road-teknologiaa kehittävän ja teknologian ylläpidosta vastaavan NIIS-yhdistyksen (Nordic Institute for Interoperability Solutions) kanssa. Suomen ja Viron välinen väestö- ja kaupparekisteritietojen vaihtaminen jatkuu ja tapahtuu jatkossakin palveluväylän kautta. Jatkossa viranomaisilla olisi palveluväylän käyttömahdollisuus, mutta ei käyttövelvollisuutta.

Suurimmat hyödyt palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamisesta ilmenevät juuri muiden viranomaisten toiminnassa. Se, että viranomainen ei yksittäistapauksessa ole sidottu palveluväylään, vaan voi valita omiin tarkoituksiinsa parhaiten sopivan liityntätavan, tuo tehokkuutta järjestelmien toteuttamiseen.

Palveluväylän käyttövelvollisuuden poistaminen ei tarkoita, että viranomaisten olisi välttämätöntä tarjota tietovarantoihinsa lukuisia eri liityntävaihtoehtoja. Muutoksella pyritään vain tekemään mahdolliseksi vaihtoehtoisten liityntätapojen tarjoaminen ja hyödyntäminen. Digi- ja väestötietovirasto on tähän saakka tarjonnut omiin palveluihinsa liityntäratkaisuna palveluväylää. Tiettyihin Digi- ja väestötietoviraston palveluihin on kuitenkin jo nyt olemassa muitakin liityntäratkaisuja. Palveluväylän käyttövelvollisuuden poistamisen jälkeen Digi- ja väestötietovirasto voi tuoda tällaisia vaihtoehtoisia liityntätapoja saataville.

Maksujen vaikutus viranomaisten toimintaan on vähäinen, koska viranomaiset jäisivät pääsääntöisesti maksuvelvollisuuden ulkopuolelle.

5 Lausuntopalaute

Esitys on ollut lausuntokierroksella ajalla [...]. Esityksestä vastaanotettiin yhteensä [...] lausuntoa. Lausuntopalautteesta on laadittu lausuntoyhteenveto, jossa kuvataan lausuntojen keskeisin palaute ja merkityksellisimmät näkökannat. Lausuntopalaute ja lausuntoyhteenveto on saatavilla Valtioneuvoston hankeikkunasta hanketunnuksella VM167:00/2024, osoitteessa: <https://vm.fi/hanke?tunnus=VM167:00/2024>.

Lausuntopalautteessa [...] [Täydennetään lausuntokierroksen jälkeen.]

Lausuntopalautteen johdosta [...] [Täydennetään lausuntokierroksen jälkeen.]

6 Säännöskohtaiset perustelut

6.1 Laki Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

3 §. *Viraston tehtävät.* Lain 3 §:n 2 momenttia muutettaisiin niin, että kansalaisneuvonnan hoitaminen poistettaisiin Digi- ja väestötietoviraston tehtävistä. Digi- ja väestötietoviraston tehtäväkuvausta muutettaisiin siten, että digitaalisten palveluiden käyttäjätukea koskeva lauseen osa korvattaisiin digitaalisten palvelujen käytön tukeen liittyvillä tehtävillä. Julkisen hallinnon tiedonhallinnan asiantuntijatehtävien ja palvelujen hoitaminen säilyisi nykyisessä muodossaan. Kansalaiset saisivat edelleen neuvontaa julkisessa hallinnossa asioimiseen kulloinkin toimivaltaiselta viranomaiselta hallintolain 8 §:n mukaisesti.

6.2 Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asiointin tukipalveluista annetun lain 5 ja 25 §:n muuttamisesta

5 §. *Tukipalvelujen käyttö julkisessa tehtävässä.* Lain 5 §:n 1 momenttia muutettaisiin niin, että eräiden viranomaisten käyttövelvollisuus 3 §:n 1 momentin 1 kohdan palveluun, eli palveluväylään, poistettaisiin.

25 §. *Tukipalvelujen kustannukset.* Lain 25 §:n 1 momenttia muutettaisiin niin että Digi- ja väestötietovirasto voisi jättää maksun perimättä eräiltä viranomaisilta, valtioelimiltä ja julkista hallintotehtävää hoitavilta lain 3 §:n 1 momentin 4 ja 6 kohdassa tarkoitetuista palveluista – eli luonnollisen henkilön tunnistuspalvelusta (suomi.fi-tunnistus) ja asiointivaltuuspalvelusta. Mainituista palveluista ei tällä hetkellä peritä maksuja, vaikka voimassa oleva säännös sen mahdollistaa. Tarkoitus olisi alkaa periä mainituista palveluista maksu, mutta niin, että valtaosa viranomaisista, valtioelimet ja joitakin muita julkista hallintotehtävää hoitavia vapautettaisiin maksuista valtiovarainministeriön asetuksella.

Lähtökohtaisesti maksut voitaisiin jättää perimättä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuilta viranomaisilta, kuitenkin niin että todennäköisesti ainakin sekä valtion että kuntien liikelaitokset - samoin kuin osakeyhtiöön eriytetty kunnan, ja hyvinvointialueen toiminta sekä valtion erityistehtäväyhtiöt - tulisivat todennäköisesti maksullisuuden piiriin, koska liikelaitos- ja yritysmuodossa harjoitettu toiminta on yleensä ainakin joiltain osin taloudellista toimintaa ja maksuttomien palvelujen tarjoaminen osalle taloudellista toimintaa harjoittavista voisi olla kiellettyä valtiontukea.

Maksuttomuuden piiriin kuuluisivat lähtökohtaisesti myös eräät valtioelimet; eduskunta ja tasavallan presidentti ja tasavallan presidentin kanslia.

Maksu voitaisiin jättää perimättä myös valtiovarainministeriön asetuksessa tarkemmin määritellyiltä julkista hallintotehtävää hoitavilta, joiden toiminta merkittävässä määrin rahoitetaan (joko suoraan tai välillisesti) valtion varoista. Julkista hallintotehtävää hoitavia, jotka voitaisiin vapauttaa maksuvelvollisuudesta ovat esimerkiksi: Ahvenanmaan maakunnassa toimivat viranomaiset, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö sekä lakisääteiseen tutkintoon johtavaa opetusta tarjoavat oppilaitokset.

Palveluista maksaisivat sellaiset julkista hallintotehtävää hoitavat (ei viranomaiset), joiden rahoitus on järjestetty muulla tavoin, kuten evankelis-luterilainen kirkko ja ortodoksinen kirkkokunta, työttömyyskassat, eläkekassat, sairauskassat ja lakisääteisiä vakuutuksia tarjoavat vakuutusyhtiöt sekä Työllisyysrahasto, Eläketurvakeskus, Maatalousyrittäjien eläkelaitos ja Potilasvakuutuskeskus. Asiointivaltuuspalvelun osalta maksuvelvollisia olisivat myös kaikki

yksityiset toimijat, joilla ei ole julkista hallintotehtävää. Luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua eivät yksityiset toimijat saa käyttää.

Tukipalvelulain 25 §:ään ehdotettu mahdollisuus jättää maksu perimättä eräiltä käyttäjäorganisaatiotyypeiltä on erityissäännös suhteessa maksuperustelakiin. Muilta osin maksuihin sovellettaisiin maksuperustelakia. Valtiovarainministeriö päättää Digi- ja väestötietoviraston suoritteiden maksuista annetussa valtiovarainministeriön asetuksessa (jäljempänä *maksuasetus*) maksuperustelain 8 §:n 2 momentin nojalla, mitkä Digi- ja väestötietoviraston suoritteet tai suoriteryhvät ovat maksullisia, mistä suoritteesta tai suoriteryhvästä maksu määrätään omakustannusarvon perusteella sekä mitkä suoritteet hinnoitellaan liiketaloudellisin perustein. Ehdotetun 25 §:n 1 momentin mukaan valtiovarainministeriön asetuksella eli käytännössä maksuasetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset myös siitä, keiltä viranomaisilta, valtioelimiltä ja muilta julkista hallintotehtävää hoitavilta maksu jätettäisiin ehdotetun tukipalvelulain 25 §:n 1 momentin perusteella perimättä. Maksuttomiin palveluihin oikeutetut toimijat määriteltäisiin siis lopulta tarkemmin valtiovarainministeriön asetuksella. Asetuksen laatimisessa tulisi ottaa huomioon muun lisäksi potentiaaliset kilpailuoikeudelliset vaikutukset.

7 Lakia alemman asteinen sääntely

Tukipalvelulain 25 §:ään ehdotettu mahdollisuus jättää maksu perimättä eräiltä viranomaisilta on erityissäännös suhteessa maksuperustelakiin. Muilta osin maksuihin sovellettaisiin maksuperustelakia. Valtiovarainministeriö päättäisi maksuasetuksessa maksuperustelain 8 §:n 2 momentin nojalla, mitkä Digi- ja väestötietoviraston suoritteet tai suoriteryhvät ovat maksullisia, mistä suoritteesta tai suoriteryhvästä maksu määrätään omakustannusarvon perusteella sekä mitkä suoritteet hinnoitellaan liiketaloudellisin perustein. Ehdotetun 25 §:n 1 momentin mukaan valtiovarainministeriön asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset myös niistä käyttäjäorganisaatioista, joilta maksu jätettäisiin ehdotetun tukipalvelulain 25 §:n 1 momentin perusteella perimättä.

Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n muuttamisen myötä valtuus säätää kansalaisneuvonnasta valtioneuvoston asetuksella poistuisi. Tämän myötä Digi- ja väestötietovirastosta annetun valtioneuvoston asetuksen (53/2020) 2 § kumoutuisi. Asetuksen 2 §:n kumoutumista koskeva maininta ehdotetaan oikeustilan selkeänä pitämiseksi lisättäväksi Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n muuttamista koskevan lain voimaantulosäännöksen 2 momentiksi.

8 Voimaantulo

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulevan voimaan mahdollisimman pian.

9 Toimeenpano ja seuranta

Osa kansalaisneuvonnasta vapautuvista resursseista siirretäisiin Digi- ja väestötietoviraston muihin tehtäviin.

Palveluväylän käyttövelvoitteesta luopumisen toimeenpano suunnitellaan yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Velvoitteesta luopumisen vaikutukset näkyvät vähitellen pidemmällä ajanjaksolla. Tukipalvelulakiin liittyvät maksumuutokset on tarkoitettu ottaa virastossa käyttöön mahdollisimman pian lain voimaantulon ja maksuasetukseen tehtävien muutosten jälkeen.

Ehdotettujen muutosten toimivuutta ja vaikutuksia seurataan viranomaisilta ja sidosryhmiltä saatujen tietojen avulla sekä palvelujen ohjauksen yhteydessä.

10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Esitetyllä sääntelyllä ei arvioida olevan vaikutuksia perusoikeuksiin tai niiden toteutumiseen. Hallituksen käsityksen mukaan lakiesitykset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain (304/2019) 3 §:n 2 momentti
seuraavasti:

3 §
Viraston tehtävät

Digi- ja väestötietovirasto hoitaa digitaalisten palvelujen käytön tukeen liittyviä tehtäviä sekä julkisen hallinnon tiedonhallinnan asiantuntijatehtäviä ja palveluja. Näistä tehtävistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Samalla kumoutuu Digi- ja väestötietovirastosta annetun valtioneuvoston asetuksen (53/2020) 2 §.

2.

Laki

hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 5 ja 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain (571/2016) 5 §:n 1 momentin johdantokappale ja 25 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 1314/2019 seuraavasti:

5 §

Tukipalvelujen käyttö julkisessa tehtävässä

Seuraavat julkisen hallinnon viranomaiset ovat velvollisia käyttämään 3 §:n 1 momentin 2–4, 7 ja 8 kohdassa tarkoitettuja tukipalveluja sekä asiointivaltuuspalvelusta saatavaa tietoa henkilön toimivallasta laillisenä edustajana, kun tukipalvelu on käytettävissä ja kyseistä tukipalvelua vastaavan itsenäisesti hankitun palvelun palvelusopimus on päättynyt, jollei viranomaisen ole teknisistä tai toiminnallisista tai kustannustehokkuuteen taikka tietoturvallisuuteen liittyvistä syistä välttämätöntä käyttää toiminnassaan tai sen osassa muuta palvelua:

25 §

Tukipalvelujen kustannukset

Tukipalvelujen tuottamisesta aiheutuvat kustannukset katetaan valtion varoista ja tukipalvelun käyttö on käyttäjäorganisaatiolle maksutonta pois lukien 3 §:n 1 momentin 4–6 ja 8 kohdassa tarkoitettujen palvelujen käyttö, josta palvelutuottaja perii käyttäjäorganisaatiolta maksun. Maksu 3 §:n 1 momentin 4 ja 6 kohdassa tarkoitettu palvelusta voidaan jättää perimättä viranomaisilta, valtioelimiltä sekä julkista hallintotehtävää hoitavalta, jonka toiminta merkittävässä määrin rahoitetaan valtion varoista. Valtiovarainministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset niistä käyttäjäorganisaatioista, joilta maksu jätetään perimättä. Maksuihin sovelletaan muutoin, mitä valtion maksuperustelaisissa (150/1992) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

ministeri Etunimi Sukunimi

1.

Laki

Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain (304/2019) 3 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Viraston tehtävät

Viraston tehtävät

Digi- ja väestötietovirasto hoitaa kansalaisneuvontaa, digitaalisten palveluiden käyttäjätukea sekä julkisen hallinnon tiedonhallinnan asiantuntijatehtäviä ja palveluita. Näistä tehtävistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Digi- ja väestötietovirasto hoitaa digitaalisten palvelujen käytön tukeen liittyviä tehtäviä sekä julkisen hallinnon tiedonhallinnan asiantuntijatehtäviä ja palveluja. Näistä tehtävistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Samalla kumoutuu Digi- ja väestötietovirastosta annetun valtioneuvoston asetuksen (53/2020) 2 §.

2.

Laki

hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 5 ja 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain (571/2016) 5 §:n 1 momentin johdantokappale ja 25 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 1314/2019 seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

5 §

Tukipalvelujen käyttö julkisessa tehtävässä

Tukipalvelujen käyttö julkisessa tehtävässä

Seuraavat julkisen hallinnon viranomaiset ovat velvollisia käyttämään 3 §:n 1 momentin 1–4, 7 ja 8 kohdassa tarkoitettuja tukipalveluja sekä asiointivaltuuspalvelusta saatavaa tietoa henkilön toimivallasta laillisena edustajana, kun tukipalvelu on käytettävissä ja kyseistä tukipalvelua vastaavan itsenäisesti hankitun palvelun palvelusopimus on päättynyt, jollei viranomaisen ole teknisistä tai toiminnallisista tai kustannustehokkuuteen taikka tietoturvallisuuteen liittyvistä syistä välttämätöntä käyttää toiminnassaan tai sen osassa muuta palvelua:

Seuraavat julkisen hallinnon viranomaiset ovat velvollisia käyttämään 3 §:n 1 momentin 2–4, 7 ja 8 kohdassa tarkoitettuja tukipalveluja sekä asiointivaltuuspalvelusta saatavaa tietoa henkilön toimivallasta laillisena edustajana, kun tukipalvelu on käytettävissä ja kyseistä tukipalvelua vastaavan itsenäisesti hankitun palvelun palvelusopimus on päättynyt, jollei viranomaisen ole teknisistä tai toiminnallisista tai kustannustehokkuuteen taikka tietoturvallisuuteen liittyvistä syistä välttämätöntä käyttää toiminnassaan tai sen osassa muuta palvelua:

25 §

25 §

Tukipalvelujen kustannukset

Tukipalvelujen kustannukset

Tukipalvelujen tuottamisesta aiheutuvat kustannukset katetaan valtion varoista ja tukipalvelun käyttö on käyttäjäorganisaatiolle maksutonta pois lukien 3 §:n 1 momentin 4–6 ja 8 kohdassa tarkoitettujen palvelujen käyttö, josta palvelutuottaja voi periä käyttäjäorganisaatiolta maksun. Maksuista

Tukipalvelujen tuottamisesta aiheutuvat kustannukset katetaan valtion varoista ja tukipalvelun käyttö on käyttäjäorganisaatiolle maksutonta pois lukien 3 §:n 1 momentin 4–6 ja 8 kohdassa tarkoitettujen palvelujen käyttö, josta palvelutuottaja perii käyttäjäorganisaatiolta maksun. *Maksu 3 §:n 1 momentin 4 ja 6 kohdassa tarkoitettua*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

säädetään valtion maksuperustelaisissa (150/1992).

palvelusta voidaan jättää perimättä viranomaisilta, valtioelimiltä sekä julkista hallintotehtävää hoitavalta, jonka toiminta merkittävässä määrin rahoitetaan valtion varoista. Valtiovarainministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset niistä käyttäjäorganisaatioista, joilta maksu jätetään perimättä. Maksuihin sovelletaan muutoin, mitä valtion maksuperustelaisissa (150/1992) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .